

УДК 378

ОЛЬГА НАГОРНА,
кандидат філологічних наук, доцент
(Україна, Хмельницький, Хмельницький університет управління та права)
OLHA NAHORNA,
candidate of philological sciences, assistant professor
(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi University of Management and Law)
orcid.org/0000-0003-1848-4368

**Професійна підготовка магістрів за програмою
«Міжнародні судові процеси і арбітраж» у Цюрихському університеті**

**Professional Training of LLM Degree Students in «International Litigation and Arbitration»
Program in the University of Zurich**

У статті визначено фактори, які протягом років утримують Швейцарію у рейтингу найпривабливіших місць у світі для проведення арбітражних проваджень. З'ясовано, що провідні швейцарські університети пропонують магістерські програми з міжнародного комерційного арбітражу. Розглянуто деякі аспекти організації професійної підготовки магістрів за програмою «Міжнародні судові процеси і арбітраж» в Цюрихському університеті.

Відмічено практичний характер навчання в магістратурі за спеціальністю «Міжнародні судові процеси і арбітраж». Перераховано ключові переваги, якими можуть скористатися слухачі аналізованої програми. Враховано високі досягнення випускників магістратури за спеціальністю «Міжнародний комерційний арбітраж» та їх затребуваність на ринку праці, що свідчить про ефективність та результативність професійної підготовки магістрів у галузі міжнародного комерційного арбітражу в Цюрихському університеті.

Ключові слова: магістерська програма, міжнародний арбітраж, професійна підготовка, Цюрихського університет.

In this article the author gives an overview of LL.M. International Litigation and Arbitration program in the University of Zurich. It is mentioned that in the last decades the growth of globalization processes in the sphere of trade and commerce has caused popularization of alternative dispute resolution between parties which represent different jurisdictions.

Many factors contribute to Switzerland to be one of the most preferred arbitration venues in the world. Swiss higher educational establishments react to the demands of modernity, thus proposing different Master programs in international arbitration.

Future professionals in international arbitration should obtain a number of vital skills such as preparation and client handling, completion of a final award, its challenge and enforcement etc.

To enter the program of study an applicant must meet rather strict requirements. Degree in Law at a Master's level is a necessary condition, though exceptions can be considered on a case-by-case basis.

LL.M. International Litigation and Arbitration program includes General Course and Specialization Courses, comprising approximately 420 lectures. The program is completed with the submission of a thesis.

Selective specificity of teaching and learning process in the University of Zurich allows students to take courses that fit their interests and needs.

Such form of teaching as a moot benefits practical application of training.

Equal attention is paid to the study of legal aspects of future professional activity, understanding cultural approaches and intercultural communication importance in alternative dispute resolution.

An international team of prominent lecturers, cooperation with international arbitral institutions, mobility of academic modules contribute to effectiveness and success of LL.M. International Litigation and Arbitration program in the University of Zurich.

Key words: LLM (Master's degree) programme, international commercial arbitration, professional training, the University of Zurich.

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах глобалізації світової економіки міжнародний арбітраж вважається найкращим способом вирішення спорів між сторонами-представниками різних юрисдикцій, бо здатний продемонструвати реальні переваги міжнародним контрагентам. Перш за все – це демократичність процесу розгляду спорів, зокрема можливість обирати суд та суддів за згодою сторін; важливими елементами є також спрощена процедура розгляду спорів, оперативність їх вирішення, економічність, остаточність та обов'язковість рішень

міжнародного арбітражу.

Політична нейтральність, чітко визначена, ліберальна нормативна база, наявність представництв численних міжнародних організацій та транснаціональних корпорацій дозволили Швейцарії протягом значного періоду часу посідати одне з пріоритетних місць для проведення міжнародних арбітражних розглядів як для вирішення конкретного спору (суди *ad hoc*), так і для процесів, які проводяться згідно з правилами провідних арбітражних інститутів [1].

Цюріх називають економічною і фінансовою столицею не лише Швейцарії, але й всього світу. У Цюріху розташовані штаб-квартири багатьох швейцарських банків і страхових компаній (UBS, Credit Suisse, Swiss Re, Zurich Financial Services) і Швейцарська біржа. У місті розташована штаб-квартира компанії Barry Callebaut, одного з лідерів світового виробництва шоколаду [4].

Торгово-промислова палата Цюріха накопичила величезний досвід з врегулювання спорів між юридичними і фізичними особами у Швейцарії та за кордоном, починаючи з 1911 року [5].

Національна вища юридична освіта Швейцарії активно реагує на такі реалії, свідченням чого є успішне функціонування магістерської програми «Міжнародні судові процеси та арбітраж» на юридичному факультеті Цюріхського університету, яка протягом 20 років забезпечує якісну професійну підготовку арбітражних юристів з урахуванням складних правових потреб світової економіки [2].

Аналіз досліджень і публікацій... Чимало зарубіжних та вітчизняних вчених-теоретиків і практиків (М. Авдюков, В. Воробйов, Д. Гірсбергер, Е. Гайлард, О. Копиленко, Л. Містеліс, М. Мозес, А. Муранов, К. Мюллер, Т. Нешатаєва, Й. Нолл, В. Павич, І. Побірченко, Ю. Притика, Г. Цірат тощо) зосередили свою увагу на проблемах міжнародного арбітражу та на діяльності міжнародних організацій з розвитку та вдосконалення арбітражної практики, однак дослідження особливостей професійної підготовки майбутніх суддів міжнародного арбітражу залишаються поза увагою науковців.

Формулювання цілей статті... Метою дослідження є вивчення, опис та узагальнення напрацьованої практики організації магістерської програми «Міжнародні судові процеси та арбітраж» на юридичному факультеті Цюріхського університету.

Виклад основного матеріалу... Судді міжнародного арбітражу стикаються на практиці з численними проблемами, які пов'язані з особливостями різних правових систем і бізнес-практики, культурними відмінностями, мовними бар'єрами, необхідністю швидко приймати рішення тощо. Майбутні фахівці у сфері міжнародного арбітражу повинні володіти низкою вмінь, зокрема вести переговори, проводити перехресний допит, опитування, готувати клієнтське звернення, укласти арбітражне рішення, оскаржувати арбітражне рішення, слідкувати за його виконанням тощо.

Відтак, професійна підготовка фахівців з міжнародного арбітражу повинна носити прагматичний характер та бути практично спрямованою [1].

Однорічна (чотири семестри) заочна магістерська програма «Міжнародні судові процеси та арбітраж» у Цюріхському університеті гармонійно поєднує теоретичну підготовку з практичним навчанням, продукуючи таким чином формування необхідних для майбутньої професійної діяльності знань, умінь та навичок.

Метою програми є не просто передача загальних та абстрактних знань, а формування основних навичок і компетенцій, необхідних для арбітражного юриста-міжнародника. Таким чином, кожен модуль залучає студентів-представників різних культур та юрисдикцій до спільної діяльності, що сприяє їх індивідуальним досягненням у навчанні.

До абітурієнтів, які прагнуть стати слухачами магістерської програми «Міжнародні судові процеси та арбітраж» у Цюріхському університеті висуваються доволі високі кваліфікаційні вимоги, зокрема наявність ступеня магістра права, попередній професійний досвід, а також вільне володіння мовами, на яких буде здійснюватись викладання (німецька та англійська мови), що доводить серйозність та елітарність аналізованої магістратури.

Одним з важливих факторів, який впливає на ефективну реалізацію професійної підготовки слухачів цієї магістерської програми є тісна співпраця університету, зокрема юридичного факультету, з провідними арбітражними установами світу, такими як Швейцарська торгова палата (The Swiss Chambers of Commerce), Арбітражний суд Торгово-промислової палати Швейцарії (the Swiss Chambers' Arbitration Institution), Німецька арбітражна установа (the German Institution of Arbitration), Міжнародний арбітражний суд Стокгольма (Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce), Віденський міжнародний арбітражний центр (the Vienna International Arbitration Centre), Міланська арбітражна палата (the Milan Chamber of Arbitration) тощо [1].

Крім стандартних лекцій і факультативних модулів в навчальному процесі дуже широко практикуються навчальні візити-екскурсії до Люксембурга і Брюсселі, а також подорожей до США і Китаю, під час яких студенти відвідують різні міжнародні установи з врегулювання міжнародних

спорів, де вони зустрічаються з посадовцями та практиками-представниками провідних юридичних фірм.

Основним елементом магістерської програми «Міжнародні судові процеси та арбітраж» є також залучення викладачів з когорти відомих практиків у сфері міжнародного арбітражу, що надає можливість слухачам отримати особисте спілкування з такими знаними та шанованими представниками їх майбутньої професії [3].

Особливістю цієї магістратури є і те, що навчальні модулі проводяться не лише на території університетського кампусу, але й інших містах Швейцарії та світу (США, Китай, Австрія, Німеччина тощо), таким чином посилюючи міжнародний характер програми.

Однак серед ключових переваг, які отримують слухачі магістерської програми «Міжнародні судові процеси та арбітраж» в університеті Цюріха – це наявність *оптимального* навчального плану, який, окрім загального / базового курсу (семестр 1–2, модулі 1–11), курс спеціалізації (3 семестр), а також різні факультативні модулі (4 семестр) (усього 420 годин – 70 кредитів ECTS), розроблених виключно для майбутніх арбітражних юристів, які працюватимуть на міжнародній арені [2].

Структура програми на здобуття ступеня магістра носить елективний характер, відтак студенти можуть обрати лише один спеціалізований курс, таким чином отримуючи можливість задовільнити власні інтереси та набути необхідні знання для майбутньої професійної діяльності. Кожний модуль перевіряється в письмовій або усній формі.

Основною метою загального курсу є ґрунтовний огляд теоретичних питань, пов'язаних з врегулюванням міжнародних спорів та закладення фундаменту для подальшої спеціалізації. Після ознайомлення з економічними і правовими засадами міжнародної економіки і важливих галузей права іноземних країн, акцент зміщується на вивчення питань, пов'язаних з веденням європейського і міжнародного бізнесу (наприклад, Загальний ринок ЄС (EU Common Market), Закон про захист конкуренції (Competition Law), СОТ (WTO), корпоративне право (Corporate Law), податкове та корпоративне кримінальне право (Tax and Corporate Criminal Law)) [там само].

Наведемо перелік дисциплін, які вивчаються у розрізі базового курсу [6]:

M1: Англійська мова для правників (40 годин, 5 кредитів ECTS);

M2: Міжнародне регулювання економіки (38 годин, 5 кредитів ECTS);

M3: Європейське економічне право (52 години, 7 кредитів ECTS);

M4: Міжнародне приватне право / Міжнародне корпоративне право (45 годин, 6 кредитів ECTS);

M5: Податкове право / Економічне кримінальне право (42 години, 6 кредитів ECTS);

M6: Ведення переговорів / Укладення договорів (36 годин, 5 кредитів ECTS);

M7: Бухгалтерський облік (12 годин, 2 кредити ECTS);

M8: Погодження (12 годин, 2 кредити ECTS);

M9: Екскурсія до Люксембурга / Брюсселя (4 дні, 3 кредити ECTS);

M10: Екскурсія до США (12 днів, 5 кредитів ECTS);

M11: Екскурсія до Китаю (12 днів, 5 кредитів ECTS).

Спеціалізований курс «Міжнародні судові процеси та арбітраж» складається з двох модулів: 1) міжнародні судові процеси (International Litigation) та 2) міжнародний арбітраж (International Arbitration). Теми першого модуля розглядають процесуальні питання в міжнародних економічних відносинах, а також фокусуються на проблемах, пов'язаних з міжнародною юрисдикцією державних судів, визнанням та виконанням іноземних рішень, особливостях міжурядової правничої допомоги. У цьому модулі також вивчаються аспекти процесу управління та позасудове врегулювання спорів, у тому числі співпраця з закордонними юридичними фірмами.

Другий модуль «Міжнародний арбітраж» зосереджується на ключових аспектах міжнародного арбітражу. Тут детально аналізуються актуальні питання арбітражного розгляду, включаючи погодження арбітражних судів, розробка арбітражного застереження, здійснення арбітражу, можливий перегляд / оскарження рішень арбітражних судів, визнання і виконання рішення тощо. Саме у цьому модулі широко застосовується така форма навчання як навчальний судовий процес (moot), де слухачі можуть продемонструвати здобуті теоретичні знання на практиці [2].

На офіційному сайті Цюріхського університету пропонується перелік дисциплін, які вивчаються у кожному модулі [6], зокрема:

Модуль 1: Міжнародні судові процеси (70 годин, 10 ECTS)

–Міжнародна юрисдикція;

–Управління міжнародними судовими процесами;

–Визнання і виконання іноземних рішень;

–Міжнародна правова допомога у цивільних справах;

- Міжнародне законодавство про банкрутство;
  - Міжнародне цивільно-процесуальне право в США;
  - Міжнародне цивільно-процесуальне право у Великій Британії;
  - Міжнародне цивільно-процесуальне право в Азії.
- Модуль 2: Міжнародний арбітраж (70 годин, 10 ECTS)
- Арбітражна здатність;
  - Арбітражні установи;
  - Арбітражна угода / Погодження арбітражних судів;
  - Запобіжні заходи / Застосовне законодавство та імперативні норми;
  - Арбітражний розгляд;
  - Арбітражне рішення;
  - Оскарження та виконання арбітражних рішень;
  - Медіація;
  - Навчальний судовий процес.

Навчальний план магістерської програми в Цюріхському університеті включає в себе ряд практичних семінарів, спрямованих на поліпшення навичок, необхідних для врегулювання міжнародних суперечок, таких як мовленнєві, соціокультурні, навички кількісної оцінки збитків тощо.

Приміром, одне із найважливіших умінь, яким повинні оволодіти майбутні арбітражні юристи – це уміння правильно укладати арбітражне рішення, яке врегулює претензії сторін.

Незважаючи на те, що арбітраж вважається простішою процедурою, аніж традиційний судовий розгляд, мова, яка використовується для укладення арбітражного рішення, характеризується складністю, притаманною юридичній мові. Традиційний стиль юридичних документів вплинув на тексти арбітражних рішень, оскільки вони характеризуються високим рівнем формальності та присутністю мовних особливостей, притаманних мові права. Це дозволяє арбітрам не лише заощадити час та витрати на оформлення відповідних документів, але й гарантує правомірність окреслених позицій у тексті арбітражних рішень.

Після завершення третього семестру слухач готує та захищає свою випускову кваліфікаційну наукову роботу, виконану у формі магістерської роботи (dissertation), на підготовку та написання якої відводиться 12 кредитів ECTS. Тема роботи може бути обрана самим студентом за погодженням з викладачем або викладачами, а також після затвердження деканом. Результати найкращих наукових робіт публікуються у відповідних збірниках.

Відмітною особливістю цієї програми є можливість відвідати лише спеціальний курс, по завершенню якого слухач може отримати сертифікат про підвищення кваліфікації (**Certificate of Advanced Studies**).

Висновки... Заотребуваність на ринку праці випускників магістерської програми «Міжнародні судові процеси та арбітраж» у Цюріхському університеті доводить ефективність та результативність такої професійної підготовки. Спеціально розроблена навчальна програма успішно поєднує складний теоретичний матеріал з його практичним застосуванням. Міжнародна співпраця з провідними арбітражними установами світу та команда досвідчених викладачів сприяють поширенню позитивного іміджу магістерської програми «Міжнародні судові процеси та арбітраж» не лише на території Швейцарії, але й за кордоном.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо в подальшому аналізі досліджуваної проблеми в інших європейських країнах.

Список використаних джерел і літератури / References:

1. CAS in Arbitration. SAA Practitioner's Course [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.swiss-arbitration-academy.ch/site/overview> / CAS in Arbitration. SAA Practitioner's Course [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.swiss-arbitration-academy.ch/site/overview> [in English].

2. LL.M. International Litigation and Arbitration [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lawstudies.com/LL.M.-International-Litigation-and-Arbitration/Switzerland/UZH-Faculty-of-Law/> [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.lawstudies.com/LL.M.-International-Litigation-and-Arbitration/Switzerland/UZH-Faculty-of-Law [in English].

3. 10 Years of Swiss Rules of International Arbitration / [edited by Nathalie Voser]. – New York : Juris, 2014. – 330 p. [in English].

4. Zurich [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D1%8E%D1%80%D0%B8%D1%85/> [Electronic resource]. – Mode of access :

<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D1%8E%D1%80%D0%B8%D1%85> [in English].

5.Zurich Chamber of Commerce [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zhk.ch/en/pages/arbitration_5 / [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.zhk.ch/en/pages/arbitration_5 / [in English].

6.LL.M. Internationales Wirtschaftsrecht [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.llm.uzh.ch/de/cas/C.html> / [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.llm.uzh.ch/de/cas/C.html> / [in German]

Дата надходження статті: «26» жовтня 2016 р.

Стаття прийнята до друку: «09» листопада 2016 р.

Рецензенти:

Бідюк Н. – доктор педагогічних наук, професор
Третько В. – доктор педагогічних наук, професор

Нагорна Ольга – завідувач кафедри мовознавства Хмельницького університету управління та права, кандидат філологічних наук, доцент, e-mail: olha-nahorna@yandex.ru

Nahorna Olha – head of the linguistics department of Khmelnytskyi University of Management and Law, candidate of philological sciences, assistant professor, e-mail: olha-nahorna@yandex.ru

Цитуйте цю статтю як:

Нагорна О. Професійна підготовка магістрів за програмою «Міжнародні судові процеси і арбітраж» у Цюрихському університеті / Ольга Нагорна // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 21. – С. 105–109.

Cite this article as:

Nahorna O. Professional Training of LLM Degree Students in «International Litigation and Arbitration» Program in the University of Zurich, *Pedagogical Discourse*, 2016, Issue 21, pp. 105–109.

УДК 317.15+37.032+374.008.2(043)

ІННА НАУМЧУК,

методист

(Україна, Хмельницький, Хмельницький обласний центр науково-технічної творчості учнівської молоді)

INNA NAUMCHUK,

methodologist

(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Regional Center of Scientific and Technical Creativity of Student Youth)

orcid.org/0000-0002-8264-6491

**Професійна культура керівника позашкільного навчального закладу
як об'єкт наукового аналізу**

**Professional Culture of the Manager of an Out-of-School Educational Institution
as an Object of Scientific Analysis**

У статті автором здійснено науковий системний аналіз джерельної бази дослідження проблеми професійної культури керівника позашкільного навчального закладу. Проаналізовано різні класифікації професій: за характером праці (розумова чи фізична), рівнем та характером необхідної кваліфікації (для робітничих професій), предметом праці (людина – природа, людина – техніка, людина – людина, людина – знакова система, людина – художній образ), засобами праці та інше. На основі узагальнення праць вітчизняних та зарубіжних науковців, у яких досліджується професійна культура, схарактеризовано основні напрями наукових розвідок з даного питання, а саме: розкриття загальних засад розвитку професійної культури; вивчення основних проблем формування особистості педагога як суб'єкта діяльності, цілісності його професійно-педагогічної підготовки; висвітлення окремих аспектів професійної культури педагога. Зосереджено увагу на наукових підходах щодо визначення структури професійної культури, обґрунтуванні її складових. На основі аналізу та узагальнення наукових визначень поняття «професійна культура», сформульовано власне тлумачення дефініції «професійна культура керівника позашкільного навчального закладу».

Ключові слова: професія, культура, професійна культура, структура професійної культури, професійна компетентність, керівник позашкільного навчального закладу.